Krystian CHOWANIEC
Komenda Miejska Policji w Przemyślu
ORCID 0000-0002-1455-0113

Małgorzata WAKSMUNDZKA-SZAREK
Uniwersytet Rzeszowski
ORCID 0000-0002-9609-8270

Piotr ZALEWSKI
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
ORCID 0000-0002-0997-8561

https://doi.org/10.29316/9788368103236_6

CENTRUM WSPÓŁPRACY SŁUŻB GRANICZNYCH, POLICYJNYCH I CELNYCH W BARWINKU JAKO ELEMENT WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ – WYBRANE ZAGADNIENIA

CENTRE FOR COOPERATION OF BORDER, POLICE AND CUSTOMS SERVICES IN BARWINEK AS AN ELEMENT OF CROSS-BORDER COOPERATION - SELECTED ISSUES

Streszczenie

Międzynarodowa współpraca transgraniczna prowadzona jest w oparciu o międzynarodowe, rządowe i resortowe akty prawne, a także dokumenty umożliwiające lokalną kooperację na terenach przygranicznych. Ochrona

Abstract

International cross-border cooperation is conducted on the basis of international, governmental and departmental legal acts, as well as documents enabling local cooperation in border areas. The protection of security and public

bezpieczeństwa, a także porządku publicznego państw członkowskich UE sprowadza się do zarządzania bezpieczeństwem zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, realizowanej głównie przy wykorzystaniu dorobku Schengen. Kryzys migracyjny na granicy wschodniej i wojna na Ukrainie mają istotny wpływ na skuteczność podejmowanych działań w wymiarze transgranicznym. Polska odpowiada za zabezpieczenie odcinka granicy z Białorusią, gdzie instrumentalnie realizowana jest polityka rosyjskiej i białoruskiej presji migracyjnej ze strony nielegalnych grup migrantów oraz odcinka granicy z Ukrainą, który z kolei jest dotknięty bezprecedensowym przepływem osób poszukujących ochrony międzynarodowej i stosujących specjalny program ochrony ustanowiony przez UE. Wszystko to sprawia, że sytuacja na granicach zewnętrznych Polski jest niestabilna i nieprzewidywalna, dlatego władze polskie muszą zapewnić stałą gotowość i wystarczające możliwości reagowania, a jednym z zasadniczych instrumentów takiego działania jest współpraca transgraniczna na zewnętrznych i wewnętrznych granicach. W rozdziale wykorzystano analizę aktów prawnych oraz danych pozyskanych między innymi z Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo wewnętrzne, współpraca transgraniczna, nielegalna migracja, przestępczość zorganizowana

order of the EU Member States boils down to managing the security of the European Union's external border, carried out mainly with the use of the Schengen acquis. The migration crisis on the eastern border and the war in Ukraine have a significant impact on the effectiveness of cross-border measures. Poland is responsible for securing the section of the border with Belarus, where the policy of Russian and Belarusian migration pressure from illegal groups of migrants is instrumentally implemented, and Ukraine, which in turn is affected by an unprecedented flow of people seeking international protection and applying a special protection program established by the EU. All this makes the situation at Polish's external borders unstable and unpredictable, which is why the Polish authorities must ensure constant readiness and sufficient response capabilities, and one of the essential instruments for such action is cross-border cooperation at external and internal borders. The chapter uses an analysis of legal acts and data obtained, among others, from the Bieszczady Border Guard Unit.

Keywords: internal security, cross-border cooperation, illegal migration, organized crim

Wstęp

Szeroko rozumiana współpraca transgraniczna jest elementem współpracy międzynarodowej, która ma za zadanie niwelować różnego rodzaju ograniczenia, które spowodowane są istnieniem granic państwowych. Działa ona w wymiarze współpracy realizowanej na szczeblu rządowym oraz samorządowych władz terytorialnych regionalnych, jak również dotyczy współpracy służb państwowych, a zwłaszcza służb granicznych. Współpraca ta ma ważny wpływ na kształtowanie się relacji między krajami sąsiednimi i istotnie wpływa na poziom bezpieczeństwa

zarówno w wymiarze lokalnym, jak też międzynarodowym. Generalnie wszelkie formy współpracy transgranicznej opierają się na różnego rodzaju umowach i porozumieniach międzyrządowych, które dają podstawę do realizacji działań w szczegółowych obszarach.

Straż Graniczna[1] jest główną formacją, która czuwa nad bezpieczeństwem granicy państwowej w Polsce. Współtworzący tę formację Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w swoich zadaniach koncentruje się również na przeciwdziałaniu i zwalczaniu różnych zagrożeń wynikających ze strony przestępstw transgranicznych, które opierają się na modelu wprowadzonym po wejściu Polski do strefy Schengen[2]. W praktyce oznacza on zniesienie granic wewnętrznych i realizowanie określonego modelu odpraw granicznych, współpracę międzynarodową oraz zwalczanie przestępczości transgranicznej. Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej powstał w dniu 16 maja 1991 r. w miejsce rozformowanej Bieszczadzkiej Brygady WOP. Obecnie ochrania odcinek granicy o łącznej długości 373 km, w tym z Ukrainą o długości – 239 km oraz ze Słowacją – 134 km. Podzielony jest na czternaście granicznych jednostek organizacyjnych. Na granicy z Ukrainą – zewnętrznej granicy Unii Europejskiej funkcjonuje jedenaście Placówek Straży Granicznej: w Horyńcu-Zdroju, w Lubaczowie, w Korczowej, w Medyce, w Hermanowicach, w Huwnikach, w Wojtkowej, w Krościenku, w Czarnej Górnej, w Stuposianach, w Ustrzykach Górnych. Na granicy ze Słowacją – wewnętrznej granicy Unii Europejskiej zadania realizowane są przez dwie placówki: w Wetlinie i Sanoku. Ponadto, jedna placówka umiejscowiona jest wewnątrz kraju – w Rzeszowie-Jasionce. Natomiast granicę Rzeczypospolitej Polskiej z Republiką Słowacką ochraniają trzy oddziały Straży Granicznej; Bieszczadzki, Karpacki i Śląski, gdzie Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej ochrania odcinek granicy o długości 134,14 km

[1] Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 305).

[2] W dniu 21 grudnia 2007 r. Polska przystąpiła do strefy Schengen. Zobowiązała się wówczas przestrzegania przepisów zawartych w zapisach Układu Schengen I z 14 czerwca 1985 r. Układ ten będący porozumieniem politycznym państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej zakładał odejście od wewnętrznych kontroli granicznych i wprowadzenie na wspólnych granicach kontrolę wzrokową pojazdów, które przejeżdżały przez granicę.

– zadania te realizują dwie Placówki Straży Granicznej: PSG w Wetlinie[3] oraz PSG w Sanoku[4].

Analizując sytuację zewnętrzną, szczególnie w odniesieniu do ruchów migracyjnych o różnej genezie, należy zauważyć, że skala uchodźców ciągle zmienia się, ale na pewno tendencja wskazuje na wzrost ruchów migracyjnych, niezależnie od wykorzystywania tego mechanizmu jako działania o charakterze hybrydowym w związku z konfliktem za wschodnią granicą Polski. Taka tendencja wyraźnie też zauważalna jest we wszystkich krajach członkowskich UE, dlatego też coraz częściej pojawiają się rozmowy o przyszłości strefy Schengen i jej stabilności[5].

Podstawy prawne funkcjonowania współpracy

Waga współpracy transgranicznej ze Słowacją wynika przede wszystkim z faktu bezpośredniego sąsiedztwa z Polską oraz posiadania przez nasze państwa łączących się ze sobą odcinków zewnętrznej granicy Unii Europejskiej i granicy

[3] *„Od 01.06.2009 roku Placówka SG w Wetlinie po ponownym wejściu w struktury Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej, ochrania niewielki odcinek granicy państwowej z Ukrainą, okolice trójstyku na górze Krzemieniec oraz odcinek z Republiką Słowacji, o łącznej długości około 38 km. Od strony wschodniej graniczy z Placówkami SG w Ustrzykach Górnych, Stuposianach i Czarnej Górnej, od północnej z Placówką SG w Krościenku, natomiast od zachodniej z Placówką SG w Sanoku. Granica państwa przebiega w terenie górzystym, o dużym zalesieniu, poprzecinana jarami, wąwozami z licznymi polanami oraz łąkami śródleśnymi zwanymi połoninami. Rejon działania placówki obejmuje tereny Bieszczadzkiego Parku Narodowego, Ciśniańsko - Wetlińskiego Parku Krajobrazowego oraz obszar Jeziora Solińskiego z najwyższą w Polsce zaporą wodną w Solinie”.* https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/oddzial/placowki/14378,PSG-w-Wetlinie.html, [dostęp 13.03.2025].

[4] *„Placówka od 1.04.2011r. przejęła resztę województwa podkarpackiego (do tej pory podległemu Karpackiemu Oddziałowi SG). Placówka Straży Granicznej w Sanoku ochrania odcinek granicy państwowej ze Słowacją o długości ok. 98 km. Od strony północnej graniczy z Placówką w Rzeszowie-Jasionce, od zachodu z województwem małopolskim. Strefa działania Placówki to obszar mocno zurbanizowany znajdujący się na terenie powiatów jasielskiego, krośnieńskiego, brzozowskiego, strzyżowskiego, gmin Sanok, Zagórz oraz Tyrawa Wołoska z powiatu sanockiego, gminy Lesko z powiatu leskiego, gmin Dynów i Błażowa z powiatu rzeszowskiego, gmin Brzostek i Jodłowa z powiatu dębickiego. Przez strefę działania PSG przebiega droga prowadząca do przejścia granicznego z Ukrainą w Krościenku oraz do granicy państwa ze Słowacją”.* https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/oddzial/placowki/14372,PSG-w-Sanoku.html, [dostęp 13.03.2025].

[5] G. Pawlikowski, M. Waksmundzka-Szarek, *Współpraca dwustronna Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej i Państwowej Służby Granicznej Ukrainy,* [w:] *Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa. Wybrane zagadnienia*, red. M. Delong, O. Jurgilewicz, B. Kozicki, Rzeszów 2022, s. 74.

z Ukrainą. Skuteczna współpraca ze słowackimi organami ścigania stanowi zatem istotny element bezpieczeństwa Konwencji z Schengen, ponieważ od momentu pełnego stosowania we wzajemnych stosunkach zapisów Układu z Schengen, pojawiły się na obszarze tym nieograniczone możliwości obrotu towarowego i ruchu osobowego na granicy polsko-słowackiej jako granicy wewnętrznej Unii Europejskiej. Do najważniejszych aktów prawnych, które regulują współpracę międzynarodową Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej (BiOSG) ze Stroną słowacka należą:

a) unijne:
   - Rozporządzenie Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 r. ustanawiające kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, wniesionego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela państwa trzeciego[6];

b) rządowe:
   - Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o wspólnej granicy państwowej z dnia 6 lipca 1995 r.[7];
   - Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o stosunkach prawnych i współpracy na wspólnej granicy państwowej z dnia 6 lipca 1995 r. (podstawa prawna funkcjonowania aparatu pełnomocników granicznych);
   - Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz o współdziałaniu na terenach przygranicznych z dnia 23 marca 2004 r.[8], podpisana w Warszawie dnia 23 marca 2004 r.;
   - Umowa miedzy Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką zmieniająca Umowę między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz o współdziałaniu na terenach przygranicznych[9], podpisana w Bratysławie dnia 12 maja 2010 r.;

---

[6] Rozporządzenie Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 r. ustanawiające kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, wniesionego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela państwa trzeciego, D*ziennik Urzędowy L 050, 25/02/2003 P. 0001 - 0010, określa* kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, wniesionego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela państwa trzeciego.

[7] Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o stosunkach prawnych i współpracy na wspólnej granicy państwowej z dnia 6 lipca 1995 r., (Dz. U. 1996 Nr 55, poz. 250).

[8] Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz o współdziałaniu na terenach przygranicznych z dnia 23 marca 2004 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 85, poz. 568).

[9] Umowa miedzy Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką zmieniająca Umowę między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz

- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Republiki Słowacji o przekazywaniu i przyjmowaniu osób na wspólnej granicy państwowej z dnia 8 lipca 1993 r. i Protokół wykonawczy zawarty między Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej w sprawie wykonania Umowy między Rządem Rzeczpospolitej Polskiej i Rządem Republiki Słowacji o przekazywaniu i przyjmowaniu osób na wspólnej granicy państwowej z dnia 30 sierpnia 1993 r.[10];
- Porozumienie między Ministrem Finansów Rzeczypospolitej Polskiej, Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej, Komendantem Głównym Policji Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej i Ministerstwem Finansów Republiki Słowackiej o utworzeniu i zasadach działania centrów współpracy policyjnej i celnej z dnia 31 lipca 2009 r.[11];

c) umowy pomiędzy Komendantem Głównym Straży Granicznej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej:
   - Porozumienie między Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej dotyczące współpracy operacyjnej z 8-19 czerwca 2008 r., które podpisane zostało w trakcie spotkania szefów służb granicznych Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej w Cieszynie oraz Protokół Dodatkowy nr 20 do Porozumienia między Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej dotyczący współpracy operacyjnej z dnia 18 czerwca 2008 r., który zaktualizował zapisy dotyczące organów odpowiedzialnych za realizację porozumienia[12];
   - Porozumienie między Komendantem Głównym Policji Rzeczypospolitej Polskiej, Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej o wspólnych patrolach, podpisane w dniu 31 lipca 2009 r.

Wspomniane wyżej dokumenty oraz ich późniejsze nowelizacje, stanowią podstawę do współpracy, która w sposób najbardziej namacalny realizowana jest

o współdziałaniu na terenach przygranicznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 249, poz. 1497).

[10] Pismo w sprawie udzielenia informacji publicznej, nr 16/6732112, z dnia 17 stycznia 2020 r.

[11] Tamże, s. 8.

[12] Tamże, s. 7-8.

poprzez funkcjonujące na przejściu granicznym w Barwinku Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych. Natomiast z punktu widzenia współpracy pomiędzy służbami w celu skutecznej realizacji zadań istotne znaczenie mają także porozumienia zawierane na szczeblu krajowym pomiędzy szefami służb, np. istotne z punktu widzenia problematyki poruszanej w tym artykule jest Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej[13].

Idea zacieśniania współpracy transgranicznej i wzajemnego korzystania z wymiany informacji operacyjnych przez państwa członkowskie UE, należała do priorytetów prezydencji francuskiej w II połowie 2008 r., która bazując na własnych doświadczeniach pięcioletniego funkcjonowania dziesięciu takich centrów na swoich granicach uznała, że szczególnym tego wyrazem będzie rozwój centrów współpracy policyjnej i celnej we wszystkich państwach, o których mowa w art. 39 Konwencji Schengen[14]. Tym samym prezydencja francuska przedłożyła wytyczne dotyczące najlepszych praktyk przeznaczonych dla tych centrów w zakresie zapewniania wsparcia i odpowiedniego ukierunkowania transgranicznej, międzyinstytucjonalnej współpracy operacyjnej, stosując w ten sposób zasadę konwergencji. Centra te, po zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych UE, wnoszą znaczący wkład w wymianę danych operacyjnych pomiędzy sąsiadującymi państwami i bezpośrednio przyczyniają się do zapewnienia bezpieczeństwa w strefie Schengen. Aktualnie, na polskiej granicy funkcjonują: Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku, Centrum Współpracy Policyjnej i Celnej w Trstenie (granica z Republiką Słowacji), Polsko-Niemieckie Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Świecku (granica z Republiką Federalną Niemiec), Wspólna Placówka w m. Chotebuz, Wspólna Placówka w Kudowie Zdroju (granica z Republiką Czeską), Centrum Współpracy Służb Granicznych, Celnych i Policyjnych Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej z siedzibą w Budzisku (granica z Litwą).

[13] Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej (Dz.Urz.KGP.2004.11.58)

[14] Art. 39. - Konwencja wykonawcza do układu Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluxu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach. Schengen.1990.06.19, https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/konwencja-wykonawcza-do-ukladu-schengen-z-dnia-14-czerwca-1985-r-67427752/art-39, [dostęp: 10.04.2025].

Główne płaszczyzny współpracy

Współpraca Straży Granicznej ze służbami granicznymi państw sąsiadujących z Polską, o ile jest możliwa, jest priorytetem realizowanym od lat na różnych szablach dowodzenia. Kooperacja BiOSG z Policją Graniczną ds. Cudzoziemców Republiki Słowackiej realizowana jest głównie poprzez powołanych w tym celu Pełnomocników Granicznych, wymianę informacji poprzez Centra Współpracy, współdziałanie w formie wspólnych patroli, współdziałanie pionów operacyjno – śledczych, współdziałanie w zakresie readmisji oraz współpracę w zakresie wymiany informacji statystycznych i analitycznych[15]. Na odcinku Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej powołano: Pełnomocnika Granicznego RP, Zastępców Pełnomocnika Granicznego RP oraz Pomocników Pełnomocnika Granicznego RP. Działalność Pełnomocnika Granicznego RP oraz Aparatu Pełnomocnika Granicznego koncentrują się wokół spraw związanych ze wspólnym monitoringiem granicy i kontrolą ruchu granicznego, wymianie informacji o ujawnionych zagrożeniach, przestępczości granicznej oraz ocenie doświadczeń i analizie przestępczości transgranicznej i obowiązków wynikających z Umowy o readmisji, w celu optymalizacji poziomu bezpieczeństwa na tym obszarze. Funkcję Pełnomocnika Granicznego RP na bieszczadzkim odcinku polsko-słowackiej granicy państwowej od znaku granicznego Krzemieniec do znaku granicznego nr I/202 wykonuje Komendant BIOSG. Funkcję Zastępcy Pełnomocnika Granicznego RP sprawują zastępcy Komendanta BiOSG. Natomiast, Pomocnikami Pełnomocnika Granicznego RP na wspomnianym odcinku są funkcjonariusze BiOSG, których mianuje Pełnomocnik Graniczny RP (w praktyce głównie komendanci placówek oraz ich zastępcy oraz naczelnicy wydziałów BiOSG i ich zastępcy)[16]. Aparat Pełnomocnika Granicznego oparty jest na współpracy z Policją Graniczną i ds. Cudzoziemców w Sobrance oraz Policją Graniczną i ds. Cudzoziemców Oddział Preszowie.

Podstawowym elementem tego systemu odpowiadającym za bieżącą wymianę informacji jest wspomniane już Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku. Podpisanie w dniu 31 lipca 2009 r. Porozumienia Wykonawczego między Ministrem Finansów Rzeczypospolitej Polskiej, Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej, Komendantem Głównym Policji Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej i Ministerstwem Finansów Republiki Słowackiej dało

[15] Pismo w sprawie udzielenia informacji publicznej, nr 16/6732112, z dnia 17 stycznia 2020 r., s. 8.
[16] Tamże, s. 9.

podstawę do stworzenia Centrów Współpracy Policyjnej i Celnej. Porozumienie to podpisano na podstawie art. 2 ust. 3 Umowy między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz współdziałaniu na terenach przygranicznych, sporządzonej w Warszawie dnia 23 marca 2004 r. Pozwoliło ono na dostosowanie współpracy do zmian organizacyjnych w Policji Republiki Słowackiej, jak również spowodowało rozszerzenie zakresu współdziałania i wszystkich służb granicznych, policyjnych i celnych, funkcjonujących w strefie przygranicznej[17]. Szczegółowo, do zadań Centrów, w tym działającego w Barwinku, należą:

- gromadzenie i wymiana informacji istotnych do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz wykrywanie przestępczości na terenach przygranicznych,
- udzielanie pomocy w nawiązywaniu kontaktów pomiędzy właściwymi organami umawiających się stron,
- opracowywanie analiz, statystyk i ocen na podstawie informacji uzyskanych w wyniku działania Centrów Współpracy,
- udział w przygotowaniu propozycji rozwoju transgranicznej współpracy policyjnej i celnej oraz ewentualne współdziałanie przy organizowaniu i wdrażaniu wspólnych szkoleń,
- udzielanie pomocy w działaniach w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości na terenach przygranicznych oraz koordynacja działań wspólnych patroli,
- udzielanie pomocy w działaniach związanych z prowadzeniem obserwacji transgranicznej i działań związanych z prowadzeniem pościgu transgranicznego,
- udział w organizowaniu grup roboczych, wysyłaniu konsultantów i odbywaniu spotkań roboczych dotyczących konkretnych przypadków działalności przestępczej[18].

Na poziomie praktycznej kooperacji operacyjnej realizowanej przez funkcjonariuszy Centrum, międzynarodowa współpraca obejmuje przede wszystkim udzielanie informacji uprawnionym służbom na temat konkretnych osób oraz posiadanych przez nich dokumentów, a także pojazdów i dokumentów z nimi związanych, przewozu towarów w ruchu drogowym, w tym potwierdzanie przekraczania

[17] Tamże s. 9.

[18] https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/polecamy/14925,Centrum-Wspolpracy-Sluzb-Granicznych-Policyjnych-i-Celnych-w-Barwinku.html?search=834087413425, [dostęp: 25.03.2025].

granicy państwowej polsko-słowackiej poprzez udzielanie informacji przetwarzanych w systemie e-Myto, wyszukiwaniu i sprawdzaniu danych osób, na zapytanie skierowane przez uprawnione organy z terenu Polski i Słowacji. Zadania te całodobowo realizowane są poprzez:

- System Informacyjny Schengen (SIS) oraz Krajowe Biuro SIRENE (dla państw strefy Schengen),
- wymianę informacji i współpracę w ramach EUROPOLu (Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania, ang. *European Union Agency for Law Enforcement Cooperation*),
- INTERPOLu (Międzynarodowa Organizacja Policji, ang. *International Criminal Police Organization*),
- współpracę w ramach sieci oficerów łącznikowych polskiej Policji działających w takich państwach Unii Europejskiej, jak m.in. Francja, Holandia i Niemcy, a także w państwach spoza UE, takich jak Wielka Brytania, Białoruś (do grudnia 2020), Rosja (do marca 2022) oraz Ukraina, oraz współpracę z zagranicznymi oficerami łącznikowymi akredytowanymi w Polsce,
- bezpośredni dostęp do policyjnych baz danych (karty daktyloskopijne, profile DNA, skradzione pojazdy i dokumenty etc.).

Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku działa całodobowo. W tym celu w grudniu 2011 r. otwarto wspólną salę operacyjną. Ze strony polskiej służbę pełnią w nim funkcjonariusze Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej w Przemyślu, Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie oraz Podkarpackiego Urzędu Celno-Skarbowego w Przemyślu, natomiast ze strony słowackiej są to funkcjonariusze Wojewódzkiej Dyrekcji Korpusu Policji w Preszowie oraz Kryminalnego Urzędu Finansowego w Bratysławie[19]. Centra współpracy mają duże znaczenie również dla czynności podejmowanych przez Policję oraz między innymi Europol i Interpol, ponieważ odgrywają ogromną rolę w bieżącej wymianie informacji podczas prowadzenia chociażby pościgów transgranicznych[20]. Również walka z przestępczością zorganizowaną została zakwalifikowana do najistotniejszych elementów, które destabilizują granice państwowe[21]. Biorąc pod uwagę geograficzne położenie Słowacji w Europie oraz fakt przebiegania przez jej terytorium

[19] Tamże.

[20] K. Chowaniec, *Pościg transgraniczny*, [w:] *Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa. Wybrane zagadnienia*, red. M. Delong, O. Jurgilewicz, B. Kozicki, Rzeszów 2022, s. 103.

[21] Europejska Strategia Bezpieczeństwa - Bezpieczna Europa w lepszym świecie, https://www.consilium.europa.eu/pl/resources/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/, [dostęp: 25.03.2025].

tras przemytniczych tzw. „szlaku bałkańskiego" przemytu heroiny z Azji i Bliskiego Wschodu, głównie z Turcji, do państw członkowskich UE, najistotniejszą kwestię, stanowi zwalczanie przemytu i produkcji narkotyków. Przemyt narkotyków przez Słowację zdominowany jest przez międzynarodowe struktury przestępcze. Handlarze narkotyków wykorzystują terytorium Słowacji jako punkt przeładunkowy dla południowoazjatyckiej heroiny, przeznaczonej głównie na rynki państw członkowskich UE. Republika Słowacka jest również państwem tranzytowym dla przerzutu nielegalnych migrantów, ofiar handlu ludźmi, między innymi z Ukrainy, do państw członkowskich UE, w szczególności do Austrii i Niemiec.

Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku stało się ważnym punktem współpracy polsko-słowackiej w roku 2023 r., kiedy to niektóre państwa UE zdecydowały się przywrócić czasowe kontrole na swoich wewnętrznych granicach. W dniu 4 października 2023 r., polskie władze przywróciły kontrole na granicach lądowych ze Słowacją powołując się na zwiększoną presję migracyjną wzdłuż „szlaku bałkańskiego" do strefy Schengen. Czasowe kontrole na granicy ze Słowacją realizowane były do 2 marca 2024 r. Kontrole graniczne przeprowadzono w sposób wyrywkowy, w oparciu o analizy ryzyka oparte na wymianie informacji operacyjnych między podmiotami krajowymi i zagranicznymi. Stałym punktem współpracy polsko-słowackiej były spotkania robocze realizowane w ramach Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku, wymiana informacji, analiza ryzyka oraz wspólne patrole po obu stronach granicy. Dla przykładu, w 2023 roku zorganizowano 74 takie wspólne patrole, z czego 37 na terytorium Polski i 37 na Słowacji. W okresie od 4 października 2023 r. do 11 lutego 2024 r. na całej granicy polsko-słowackiej, w ramach kontroli granicznych i wspólnych patroli skontrolowano 1 516 378 osób i 665 194 pojazdów, zatrzymano 36 osób i wydano 53 odmowy wjazdu. Ponadto, odnotowano 559 nieuprawnionych przekroczeń granicy, a 1 758 osób zawrócono[22]. Na podstawie dwustronnej umowy readmisyjnej między Polską a Słowacją z 1993 r., w okresie od 1 października do 31 stycznia 2024 r. strona Polska skierowała w sumie 147 wniosków o readmisję na Słowację zatrzymanych na granicy nielegalnych migrantów, jednakże zgodnie z informacją przekazana do Komisji Europejskiej wszystkie wnioski zostały odrzucone przez Słowację z powodu braku dowodów tranzytu

[22] European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions State of Schengen Report 2024*, https://www.astrid-online.it/static/upload/stat/state-of-schengen-report-2024_annexes-1-3.pdf, [dostęp: 25.03.2025].

przez jej terytorium, a z kolei Słowacja wskazuje łącznie 150 readmisji z Polski do Słowacji[23].

Szczególnego znaczenia w ramach funkcjonowania Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku nabiera współpraca policyjna i celna w zakresie rozpoznawania i przeciwdziałania handlowi bronią palną. Pełnoskalowe działania zbrojne na terenie Ukrainy po 24 lutego 2022 r., spowodowały, że Ukraina (podobnie jak kilkanaście lat temu kraje bałkańskie) stała się potencjalnym źródłem nielegalnego zaopatrywania grup przestępczych w broń palną i materiały wybuchowe. Do zadań funkcjonariuszy reprezentujących formacje pełniące służbę w CWSGPiC w Barwinku będzie zatem należała ocena zagrożeń dotyczących przestępczości dotyczącej przemytu broni palnej do Unii Europejskiej, szlakiem z Ukrainy przez Polskę i Słowację, a także wymiana informacji i ukierunkowanie działań policyjnych bądź też kontroli administracyjnej na różne potencjalne źródła nielegalnego handlu bronią palną.

Kolejnym elementem współpracy jest realizowanie wspólnych międzynarodowych patroli prewencyjnych i ruchu drogowego złożonych odpowiednio z funkcjonariuszy polskich i słowackich funkcjonariuszy służb granicznych, policyjnych i celnych. I tak, przykładowo do zadań polskich policjantów w patrolach międzynarodowych należy udzielanie wsparcia siłom policyjnym państw gospodarzy, ułatwienie kontaktów funkcjonariuszy państwa partnerskiego z Polakami oraz polskimi placówkami dyplomatycznymi, opiniowanie i doradztwo w zakresie charakteru postępowania z obywatelami polskimi popełniającymi czyny zabronione. Ma to ogromne znaczenie w kontekście przeciwdziałania nielegalnej migracji, ponieważ realizowane jest w szczególności na szlakach komunikacyjnych o znaczeniu międzynarodowym. Wspomniane już wcześniej wspólne patrole realizowane są również po stronie RP w ramach zabezpieczenia tymczasowego przywrócenia kontroli granicznej na granicach wewnętrznych.

Aktywnie realizowana jest także współpraca operacyjna w oparciu o zapisy Umowy między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz współdziałaniu na terenach przygranicznych, podpisanej w Warszawie w dniu 23 marca 2004 r.[24] oraz Porozumienia między Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej a Minister-

[23] Tamże, s. 18.

[24] Umowa z dnia 23 marca 2004 r. zawarta pomiędzy Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz współdziałaniu na terenach przygranicznych, (Dz. U. 2007 r. Nr 85, poz. 568).

stwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej reprezentowanym przez Dyrektora Urzędu Policji Granicznej i ds. Cudzoziemców Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej dotyczącego współpracy operacyjnej z dnia 18 czerwca 2008 r., jak również odbywa się na podstawie Protokołu Dodatkowego nr 20 do Porozumienia między Komendantem Głównym Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych Republiki Słowackiej reprezentowanym przez Dyrektora Urzędu Policji Granicznej i ds. Cudzoziemców MSW Republiki Słowackiej dotyczącego współpracy operacyjnej z dnia 18 czerwca 2008 r., który podpisano 22 kwietnia 2015 r. podczas Konferencji Szefów Służb Granicznych Państw Grupy Wyszehradzkiej (GW/V4)[25].

Niemniej istotnym elementem współpracy BiOSG ze Stroną słowacką jest wykonywanie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Słowackiej o przekazywaniu i przyjmowaniu osób na wspólnej granicy państwowej z dnia 08 lipca 1993 r., czyli realizacja współpracy w sprawach cudzoziemskich. Istotne dla prowadzenia tej współpracy jest także wykonywanie postanowień wynikających z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (tzw. Rozporządzenie Dublin III)[26]. Przestępczość migracyjna uznawana jest za działalność istotną dochodowo dla różnych międzynarodowych grup przestępczych, a położenie geograficzne Polski oraz fakt realizowania postanowień z Schengen są warunkami sprzyjającymi dla rozwoju takich przestępczych procederów, jak również jednocześnie wyzwaniem dla służb, stąd współpraca międzynarodowa w tym obszarze jest niezbędna dla skutecznego przeciwdziałania aparatu państwowego.

Warto wspomnieć w tym miejscu sygnalnie również o ważnej współpracy z Frontex[27], gdzie w ramach funkcjonujących tzw. punktów ogniskowych będących międzynarodową platformą współpracy, funkcjonariusze BiOSG wspólnie działają

[25] Pismo…, s. 10.

[26] Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 29.06.2013.

[27] Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej, pełni role koordynującą w systemie zarządzania granicami zewnętrznymi Unii Europejskiej.

w obszarze wsparcia procedury powrotów oraz skuteczniej wykrywają fałszowane w różny sposób dokumenty podróży, jak również np. skradzione pojazdy. Aktywnie realizowana jest również wymiana informacji będąca podstawą lub stanowiąca uzupełnienie do realizacji wpisów na potrzeby działania Systemu Informacji Schengen (SIS), co skutkuje odnalezieniem poszukiwanych osób lub przedmiotów. Ze względu na sąsiedztwo Ukrainy należy tu jeszcze krótko przypomnieć, że Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej z siedzibą w Przemyślu odpowiada za ochronę polsko-ukraińskiego odcinka granicy na długość 238,92 km[28]. Znaczenie tej granicy ma uwarunkowania gównie geopolityczne ponieważ granica polsko-ukraińska stanowi jednocześnie fragment wschodniej granicy Unii Europejskiej oraz Paktu Północnoatlantyckiego, ponadto jest to również granica z państwem, na którego terytorium trawa konflikt zbrojny oraz obszar ten stanowi tradycyjny szlak nielegalnej migracji do Rzeczypospolitej Polskiej. Dlatego też, na odcinku za który odpowiada BiOSG funkcjonuje Punkt Konsultacyjny zlokalizowany na przejściu granicznym Korczowa – Krakowiec, po stronie ukraińskiej. Główne zadania Punktu Konsultacyjnego zostały określone w Porozumienie nr 27 między Administracją Państwowe Służby Granicznej Ukrainy a Komendantem Głównym Straży Granicznej w sprawie zasad funkcjonowania punktów konsultacyjnych, podpisanym 14 czerwca 2012 roku w Warszawie[29] i dotyczy wzajemnego przekazywania przez strony uzgodnionych rodzajów informacji, między innymi tych wpływających na bezpośrednią sytuację na granicy i wydarzenia które na to wpływają[30].

Regularnie także odbywają się ewaluacje dotyczące dorobku Schengen, które realizują eksperci komisji i państw członkowskich. Ostatnią ocenę, która dotyczyła Polski przeprowadzono w marcu i w kwietniu 2024 r. Obejmowała ona najistotniejsze obszary dotyczące Schengen, takie jak zarządzanie granicami zewnętrznymi, brak kontroli na granicach wewnętrznych, realizowanie polityki powrotowej, współpracę policyjną, wspólną politykę wizową, systemy informacyjne oraz ochronę danych. Końcowy Raport z ewaluacji[31] ogólnie dobrze ocenia realizację przez Polskę dorobku Schengen, zwracając jednocześnie uwagę na konieczność wzmocnienia niektórych obszarów wyznaczając tym samym priorytetowe obszary, miedzy innymi odnoszące się do zapewnienia wystarczającej liczby przeszkolonego

[28] Pismo w sprawie udzielania informacji publicznej, nr 16/6732112 - załącznik nr 2, 17 I 2020.

[29] Porozumienie nr 27 między Administracją Państwowe Służby Granicznej Ukrainy a Komendantem Głównym Straży Granicznej w sprawie zasad funkcjonowania punktów konsultacyjnych, podpisanym 14 czerwca 2012 roku w Warszawie.

[30] Pismo..., s. 3-4.

[31] European Commission…, s. 1-2.

personelu oraz skutecznego wdrażania nowoczesnych technologii i terminowego realizowania działań w odniesieniu do problematyki wizowej. Komisja dostrzegła jednocześnie, że wojna w Ukrainie ma istotny wpływ na wdrażanie przez Polskę dorobku Schengen. Utrzymywanie stabilnej zewnętrznej granicy Unii Europejskiej w obliczu instrumentalizacji migracji z terenu Białorusi, niezakłócone funkcjonowanie w rzeczywistości ogólnie trwających intensywnych procesów migracyjnych, jak również działań hybrydowych i potencjalnego zagrożenia bezpieczeństwa na granicy z Federacją Rosyjską stanowią główne priorytety w działalności polskich służb granicznych.

Podsumowanie

Sprawność polskiego systemu zarządzania granicami zewnętrznymi gwarantowana jest przez Straż Graniczną, jako krajowy organ odpowiedzialny za zarządzanie granicami, który realizuje nadzór graniczny, odpowiednie kontrole przepływów osób na przejściach granicznych, a także zwalczanie przestępczości migracyjnej i transgranicznej, w oparciu o analizę ryzyka i wymianę informacji z podmiotami i służbami Polski i innych państw. Funkcjonowanie Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Barwinku jest konkretnym elementem efektywnej współpracy między Strażą Graniczną, Policją a Służbą Celno-Skarbową, ponieważ umożliwia bezpośredni dostęp funkcjonariuszy poszczególnych służb Polski i Słowacji do danych i informacji uzyskiwanych, gromadzonych i przetwarzanych przez poszczególne państwa na pierwszej linii kontroli, jaką jest granica.

Instytucjonalna współpraca służb realizowana w centrum w Barwinku pozwala również na agregowanie informacji i danych uzyskiwanych przez poszczególne podmioty w ramach dorobku Schengen i współpracy bilateralnej ze Słowacją. Dostęp do systemów informatycznych na dużą skalę wspierających prawidłowe funkcjonowanie strefy Schengen i wymianę informacji, w szczególności Wizowy System Informacyjny państw strefy Schengen (VIS), procedury Systemu Informacji Schengen (SIS) i SIRENE, Zautomatyzowanego Systemu Identyfikacji Odcisków Palców (AFIS) umożliwiają użytkownikom końcowym bezpośredni dostęp do wszystkich zasobów istotnych dla właściwego zarządzania procesami granicznymi, migracyjnymi i egzekwowania prawa w Polsce, Słowacji i pozostałych krajach UE.

Literatura

1. Chowaniec K., *Pościg transgraniczny*, [w:] *Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa. Wybrane zagadnienia*, red. Delong M., Jurgilewicz, B. Kozicki, Rzeszów 2022.
2. European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions State of Schengen Report 2024, https://www.astrid-online.it/static/upload/stat/state-of-schengen-report-2024_annexes-1-3.pdf, [dostęp: 25.03.2025].
3. Europejska Strategia Bezpieczeństwa – Bezpieczna Europa w lepszym świecie, https://www.consilium.europa.eu/pl/resources/publications/european-security-strategysecure--europe-better-world, [dostęp: 25.03.2025].
4. Pawlikowski G., Waksmundzka-Szarek M., *Współpraca dwustronna Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej i Państwowej Służby Granicznej Ukrainy*, [w:] *Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa. Wybrane zagadnienia*, red. M. Delong, O. Jurgilewicz, B. Kozicki, Rzeszów 2022.
5. Pismo w sprawie udzielenia informacji publicznej, nr 16/6732112, z dnia 17 stycznia 2020 r.
6. Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej (Dz.Urz.KGP.2004.11.58).
7. Rozporządzenie Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 r. ustanawiające kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, wniesionego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela państwa trzeciego, Dziennik Urzędowy L 050, 25/02/2003 P. 0001-0010.
8. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz. U z 2023.1489 ze zm.).
9. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 305).
10. Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o stosunkach prawnych i współpracy na wspólnej granicy państwowej z dnia 6 lipca 1995 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 55, poz. 250).
11. Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz o współdziałaniu na terenach przygranicznych z dnia 23 marca 2004 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 85, poz. 568).
12. Umowa miedzy Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką zmieniająca Umowę między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o współpracy w zwalczaniu przestępczości oraz o współdziałaniu na terenach przygranicznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 249, poz. 1497).
13. Wójcik J. W., Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej. Zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne, Warszawa 2011 r.

14. Żebrowski A., Ochrona granic państwa w dobie wyzwań XXI wieku – wybrane aspekty, [w:] Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa. Wybrane aspekty, red. M. Delong, O. Jurgielewicz, B. Kozicki, Rzeszów 2022.

Netografia

15. https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/oddzial/placowki/14378,PSG-w-Wetlinie. html, [dostęp: 13.03.2025].
16. https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/oddzial/placowki/14372,PSG-w-Sanoku.html, [dostęp: 13.03.2025].
17. https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/polecamy/14925,Centrum-Wspolpracy-Sluzb-Granicznych-Policyjnych-i-Celnych-w-Barwinku.html?search=834087413425 dostęp, [dostęp: 25.03.2025].